

²⁸ AND PRL. Sygn.P II 30 c, k. 119.

²⁹ Krajewski A. Polska Gierka : bilans «złotej dekady» // *Mówią Wieki.* – 2003. – №2. – S. 23–29; Gomułka i inni. Dokumenty z archiwum KC 1948–1982. – Londyn, 1987. – S. 180–184.

³⁰ Paczkowski A. Pół wieku dziejów Polski. – Warszawa, 2007. – S. 259–264; Brzeziecki A. Lektury historii PRL w rozmowach. – Warszawa, 2009. – S. 134–176.

³¹ Rakowski M. F. Dzienniki polityczne 1963–1966. – Warszawa, 1999. – T. 2. – S. 52.

³² Tam samo.

³³ Tam samo.

³⁴ Tam samo.

³⁵ AND PRL. Sygn.P II/3, k. 119.

³⁶ AND PRL. Sygn.P II/3, k. 124–125.

³⁷ Friszke A. Państwo Polskie – autonomiczna część imperium. – Kraków, 1996. – S. 111–118.

³⁸ Kostikow P. Widziane z Kremla. – Warszawa, 1992. – S. 90–91.

³⁹ Tam samo.

⁴⁰ Tam samo. – S. 90.

⁴¹ Tam samo. – S. 90–91.

⁴² Tam samo. – S. 120.

⁴³ Tam samo. – S. 123–125.

⁴⁴ Namiotkiewicz W. Byłem sekretarzem Gomułki. – Warszawa, 2002. – S. 35.

⁴⁵ Sołtysiak G. Kulisy Grudnia «70 // Przegląd Tygodniowy. – 1997. – 21 stycznia.

⁴⁶ Eisler J. Grudzień 1970: geneza, przebieg, konsekwencje. – S. 47.

⁴⁷ Tam samo.

⁴⁸ Friszke A. Państwo Polskie – autonomiczna część imperium. – S. 111–118; Eisler J. Stan wiedzy historycznej o Grudniu 1970 r. – Warszawa, 1991. – S. 45–53; Eisler J. Grudzień 1970 : geneza, przebieg, konsekwencje. – S. 48.

⁴⁹ Władysław Gomułka we wspomnieniach. – Lublin, 1989. – S. 71, 73.

⁵⁰ Rakowski M. F. Dzienniki polityczne 1967–1968. – Warszawa, 1999. – T. 3. – S. 101–102; Kostikow P. Widziane z Kremla. – S. 125–127; Rolicki J. Edward Gierek – replika. – Warszawa, 1990. – S. 80.

⁵¹ Zaremba M. Gdzie jest mięso? // *Polityka.* – 1998. – 21 lutego.

УДК 94(477):327;38)

© Юрій Макар, Віталій Макар
(Чернівці)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПЕРЕД УКРАЇНОЮ: ДОПОМОГА З БОКУ ПОЛЬЩІ У ЇХ ПОДОЛАННІ

Автори матеріалу здійснили спробу дослідити причини, характер та суть нинішніх випробувань, поставлених перед Україною на міжнародній арені. При тому визначені політико-правові засади явища, принципи українсько-польської співпраці в контексті євроінтеграційних процесів. Дослідження здійснене на тлі порушення Росією міжнародного права щодо територіальної цілісності України.

Ключові слова: український народ, російський народ, радянський народ, українське питання, сфера впливу, національні інтереси, українське суспільство, національна свідомість, українська державність, національна політика.

Ю. Макар, В. Макар
(Черновці)

СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ ПЕРЕД УКРАИНОЙ: ПОМОЩЬ СО СТОРОНЫ ПОЛЬШИ В ИХ ПРЕОДОЛЕНИИ

Авторы материала предприняли попытку исследовать причины, характер и суть нынешних испытаний, возникших перед Украиной на международной арене. При этом, определенные политико-правовые основы явления, принципы украинско-польского сотрудничества в контексте евроинтеграционных процессов. Исследование осуществлено на фоне нарушения Россией международного права о территориальной целостности Украины.

Ключевые слова: украинский народ, русский народ, советский народ, украинский вопрос, сфера влияния, национальные интересы, украинское общество, национальное сознание, украинская государственность, национальная политика.

Y. Makar, V. Makar
(Chernovtsy)

THE NEWEST TESTS FOR UKRAINE: POLISH AID IN OVERCOMING THEM

The authors attempted to examine the material causes, nature and essence of the current trials faced by Ukraine on the international arena. While certain political and legal foundations of phenomena, principles of Ukrainian-Polish cooperation in the context of European integration processes. Research carried out against the background of Russia violation of international law on territorial integrity of Ukraine. A present situation in Ukraine requires for re-trying to understand the problems of her internal development and searching for of the proper place in a world association. Events on Maydan of Dignity and after him, from the end of November 2013 for present time, radically changed ordinary Ukrainian person of understanding of own national dignity. In a situation that was folded, Poland is playing an important role in their position of the Ukrainian question, without regard to the past negatives in the relations of both countries. Now Ukraine has to decide how to be as an independent. Examples of mutually beneficial Ukrainian-Polish collaboration or examples of Polish presentation of Ukrainian's interests to the West countries can be made a forever and ever. It was possible also to continue conversations about the collaboration of Ukraine with the powerfull States, with nearby countries, about her activity in international organizations and others like that. However every aspect of foreign activity in large part depends on internal development of Ukraine. There

are two factors on it – internal and external. The first is more dominant. Events during Orange Revolution, Maydan of Dignity and after them show that healthy national element prevails in Ukrainian society. It is however impossible to ignore a deep crisis in a country? social, political and economic. How new political elite will be able to manage with unprecedented calls in all spheres of life of society, such will be further development. On that attitude of the West will depend toward the Ukrainian state. An external factor can promote or not in those or other matters of Ukraine.

Keywords: Ukrainian people, the Russian people, the Soviet people, Ukrainian question, sphere of influence, national interests, Ukrainian society, national consciousness, Ukrainian statehood, national policy.

Нинішня ситуація в Україні вимагає глибокого переосмислення проблем її внутрішнього розвитку та віднайдення належного місця у світовому співтоваристві. Події на Майдані Гідності та після нього, тобто від кінця листопада 2013 р. по сьогоднішній день, докорінно змінили у свідомості пересічного українця розуміння власної національної гідності. Протягом століть українцям на підвладних царській Росії землях втовкмачувалося у голови, що немає окремого *українського народу*. Згідно з цим, він мав би бути якоюсь частиною *великого російського народу*. За часів СРСР з'явився новотвір – *радянський народ*. Тепер у РФ відроджується попередній міф – єдиний *руський* (читай – *російський*) народ.

Названі гіпотези, м'яко кажучи, нічого спільного з дійсністю не мають. У нашому розпорядженні безліч документальних підтверджень не просто окремішності українців від росіян, але й їх *європейськості*. Про це багато написано у минулому¹.

Проблема закрутилася з розпадом СРСР. Власне, це породило нову проблему – повну розбіжність стремлень України до Європи зі спробами Росії утримати її у своїй *сфері впливу*.

В ситуації, що склалася, важливу роль відіграє позиція Польщі в *українському питанні*, незважаючи на те, що в минулому у стосунках обох народів були випробування.

Політико-правові засади формування зовнішньої політики України

Маючи на увазі нинішні випробування для нашої держави, автори хотіли б розглянути їх у міжнародно-правовому контексті. Отже, з часу проголошення незалежності України перед нею виникла нелегка, однак надзвичайно важлива проблема – *зорієнтування зовніш-*

ньої політики. Як показало життя, її вирішення виявилось надзвичайно важким. Але попри це, Україна мусить віднайти своє місце не лише в Європі, але й у світі загалом. Здійснити це необхідно, виходячи насамперед з власних *національних інтересів*. З іншого боку, необхідно постійно рахуватися з тим, як поставу України та її поведінку на міжнародній арені розцінюють її найближчі і не найближчі сусіди².

Однак визначальним чинником, що впливає на формування зовнішньої політики України є *згуртованість суспільства*, рівень розуміння ним потреб і напрямків власного розвитку, рівень його *національної свідомості*, зокрема кожного громадянина.

Справжнім нещастям для *українського суспільства* була відсутність впродовж століть власної *державності*, перебування українських земель під чужоземним пануванням.

Все це, разом узятє, справило глибоко негативний вплив на українців, розвинуло в них почуття власної *меншовартості*, втрату віри у можливість побудови самодостатньої Української держави. Власне звідти ті негативні явища, які спостерігаються після здобуття Україною незалежності³. Щоправда, дослідження цього українського феномену – то окрема широка тематика.

Розпад т.зв. світової соціалістичної системи, а вслід за нею Радянського Союзу як її опори, спричинився до започаткування нової системи міжнародних відносин у цілому світі, насамперед у Європі.

Молода Українська держава мусила закласти фундамент власного курсу зовнішньої політики, базованої на розвитку внутрішнього життя. Основні засади і напрямки зовнішньої політики незалежної України викладено у Постанові Верховної Ради від 2 липня 1993 р. – *Про основні напрямки зовнішньої політики України*⁴. Відверто кажучи, ті вимоги залишаються актуальними й тепер, за майже чверть століття незалежності. Провідною вимогою зовнішньої політики надалі залишається повне, всебічне й ефективне забезпечення *національних інтересів України*.

Головними групами *національних інтересів України* є:

- стратегічні і геополітичні інтереси, пов'язані із забезпеченням національної безпеки України, а також з охороною політичних інтересів держави;
- економічні інтереси, пов'язані з інтеграцією економіки України до світової економіки;

- регіональні, субрегіональні та місцеві інтереси, пов'язані з забезпеченням усіх специфічних потреб внутрішнього розвитку України⁵.

Постанова Верховної Ради України передбачала, що реалізація зовнішньої політики держави повинна базуватись на наступних засадах:

- відкрита зовнішня політика і співпраця з кожним партнером, зацікавленим здійснювати це на засадах рівності, тобто без залежності від окремих держав чи груп держав;

- установа своїх двосторонніх або багатосторонніх стосунків з окремими державами чи міжнародними організаціями на засадах добровільності, взаємоповаги, рівноправності, взаємної вигоди, а також невторчання у внутрішні справи;

- засудження війни як знаряддя *національної політики*, незастосування сили або загрози насильного розв'язання будь-яких міжнародних суперечок, вирішення їх виключно мирними засобами;

- відсутність територіальних претензій до сусідніх держав, а також невизнання територіальних претензій до себе;

- безумовне дотримання стандартів прав людини, гарантування прав національним меншинам на власній території, як і застосування належних засобів щодо гарантування національної приналежності українців, що замешкають поза межами своєї держави, відповідно до з норм міжнародного права;

- дотримання принципу неподільності миру і міжнародної безпеки, перевага норм міжнародного права перед нормами внутрішнього права, ретельне виконання усіх міжнародних зобов'язань;

- дотримання у зовнішній політиці фундаментальних людських вартостей та засудження подвійних стандартів у міжнародних стосунках;

- нерозміщення збройних сил інших держав на території України, так само як і українського війська на теренах інших держав без їх виразної згоди, крім випадків застосування міжнародних санкцій відповідно до Статуту ООН;

- застосування позапримусових санкцій у межах міжнародного права виключно у випадках міжнародних конфліктів, які могли завдати шкоди Україні;

- застосування Збройних сил України у разі агресії або інших спроб, з використанням

війська порушити територіальну цілісність України і недоторканність її державних кордонів⁶.

Україна, спираючись на вищевикладені засади, хотіла б вести активну і збалансовану зовнішню політику, головними напрямками якої є:

- розвиток двосторонніх міждержавних стосунків;

- розширення участі в європейській регіональній співпраці, передусім із суміжними державами, у тому числі й СНД;

- активна діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях;

- підтримання й розвиток контактів з українською діаспорою⁷.

Іншими, не менш важливими кроками на шляху до зміцнення *міжнародно-правового статусу* України, її входження до загальносвітової спільноти як суверенного суб'єкта міжнародних контактів став цілий ряд відповідних документів Верховної Ради, ухвалених ще до появи згаданої Постанови, як, зрештою, й після неї. Наприклад – *Про правонаступництво України* (12 вересня 1991), *До парламентів і народів світу* (5 грудня 1991), *Про міжнародні угоди на території України* (10 грудня 1991), *Про приєднання України до Угоди про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 р.* (16 листопада 1994) та ін.⁸.

Вступаючи на міжнародну арену, Україна ставила перед собою амбітні завдання – увійти до Ради Європи, взяти участь у Раді Північноатлантичної Спільноти, у діяльності в рамках Наради (згодом – Організації) з Безпеки і Співпраці у Європі та інших важливих європейських і позаєвропейських міжнародних організацій⁹.

Політико-правове закріплення українсько-польських міждержавних стосунків

Говорячи про торування Україною власного шляху внутрішнього розвитку, а також формування зовнішньої політики, варто пам'ятати, що робити це треба було б спираючись на якусь модель, використовуючи досвід близьких сусідніх держав з подібним минулим і устремліннями у майбутнє. Безумовно, таким зразком для України якнайкраще служить досвід Польщі. Тим більше, що остання з власної ініціативи взяла на себе роль *адвоката* України у стосунках з Заходом. Після визнання Польщею незалежності України започатковано інтенсивний двосторонній діалог – політичний, економічний, регіональний,

суспільний. Доречно згадати, що ще 28 липня 1990 р., тобто відразу після проголошення *Декларації* Верховної Ради УРСР про державний суверенітет України Сейм Республіки Польща визнав право українського народу на самовизначення, а після ухвалення *Акту про незалежність України* 24 серпня 1991 р. Сейм привітав його як «сповнення стремління українського народу, вираз права України на вільний вибір внутрішнього розвитку і зовнішньої політики»¹⁰. Після грудневого референдуму 1991 р. польський парламент висловив переконання, що ця дата «відкриває нову епоху в історії польсько-українських стосунків», стверджуючи, що «поява незалежної Української держави є важливим явищем не лише для України, але й для Європи і усього світу»¹¹.

Серед багатьох підписаних між обома державами актів перш за все потрібно згадати *Угоду між Річчю Посполитою Польщею і Україною про добросусідські стосунки, дружбу і співпрацю*, підписану у Варшаві 18 травня 1992 р., яка передбачала:

- непорушність міждержавного кордону і відсутність взаємних територіальних претензій;
- формування взаємних у дусі дружби, співпраці, взаємної поваги, порозуміння, довіри і добросусідських стосунків, згідно з міжнародним правом, Статутом ООН, Кінцевим актом КБСЄ та інших міжнародних конвенцій;
- зобов'язання обох сторін щодо взаємовигідної співпраці у сфері торгівлі, транспорту та екології;
- визнання за національними меншинами – українською в Польщі, польською в Україні – права на збереження, прояв і розвиток своєї ідентичності з одночасним зобов'язанням бути лояльними щодо держави замешкання;
- співпраця в галузі культури, освіти, науки, охорони здоров'я, а також між осередками влади;
- налагодження консульських і правових стосунків¹².

Подальшому розвитку українсько-польського діалогу сприяло підписання протягом наступних років багатьох міждержавних документів, цілком зрозуміло, опублікованих і доступних для дослідників.

Варто зазначити, що на підставі підписаних угод обом державам вдалося налагодити інтенсивний політичний діалог, сформувавши добросусідські взаємини і, що важливо, створити ряд інституцій для розвитку того діало-

гу в галузі політики, економіки, на регіональному рівні і всередині суспільства. Такими інституціями є:

- Консультативний Комітет Президентів України та Польщі, інавгурація якого відбулася 24 травня 1993 р. у Києві за участі Президентів Леоніда Кравчука і Леха Валенси. Засідання Комітету відбуваються чотири рази на рік;

- Українсько-польська координаційна рада регіональної співпраці – започаткувала діяльність на підставі Порозуміння від 23 травня 1993 р. В результаті підписання Порозуміння українські області і польські воєводства зав'язали співпрацю і заклали, між іншим, євро регіони *Буг* і *Карпати*;

- Польсько-Українська постійна конференція у справах європейської інтеграції діє від вересня 1998 р. Її мета – обмін інтеграційним досвідом. Тоді йшлося про передачу польськими партнерами українським інформації, у тому числі й пакета законів, ухвалених Польщею у зв'язку із вступом до Євросоюзу. Польща з того часу постійно ділиться з Україною досвідом уже багаторічного перебування в Європейському Союзі, включно з досягненнями і постаючими проблемами та викликами;

- Змішана Комісія співпраці й торгівлі, засідання якої відбуваються під проводом прем'єрів обох держав. Вона розглядає питання економічної співпраці в усіх секторах, зокрема у паливно-енергетичному, промисловому, інвестиційному, сільськогосподарському і транспортному;

- Українсько-Польська парламентська група і Польсько-Українська парламентська група;

- Українсько-Польський форум і Польсько-Український форум – дві позаурядові організації-близнюки¹³.

Перелічені структури закладені у 90-х роках або на початку 2000-х. На їх базі чи на їх зміну виникли нові інституції, які нині ефективно діють. Серед них, наприклад, Українсько-Польська міжурядова комісія економічної співпраці, до компетенції якої належать енергетика, транспорт, банківський сектор, туристика, сільське господарство тощо¹⁴.

Підтримка Польщею євроінтеграційних зусиль України

Приклади взаємовигідної українсько-польської співпраці або представлення Польщею у вигідному світлі інтересів України на Заході можна було б наводити до безкінечності.

Можна було б також продовжувати розмови про співпрацю України з великими державами, з сусідніми країнами, про її діяльність у міжнародних організаціях тощо. Однак кожен аспект закордонної діяльності великою мірою залежить від внутрішнього розвитку України. Для всебічного визнання її на міжнародній арені, для сприйняття її як передбачуваного партнера є неминучим згуртування українського суспільства навколо загальнонаціональних інтересів, захищати які повинні усі політики, незалежно від їх партійних інтересів чи політичних уподобань. Один лише приклад з негативними для України наслідками – йдеться про входження чи ні нашої держави до НАТО. Аналітик з Європейського Центру – Натолін Олаф Осіца ще у 2009 р. констатував, що «Україна впродовж кількох років не може ніяк зробити остаточного вибору на користь членства в НАТО, обмежуючись лише декларуванням цього пріоритету»¹⁵. Після ж президентських виборів 2010 р. Віктор Янукович взагалі зняв це питання з порядку денного¹⁶.

Події часу президентства Януковича не заохочували до оптимізму. Перспектива остаточного сприйняття України на міжнародній арені, незважаючи на міцну підтримку з польського боку, а також інших держав Центрально-Східної Європи, не була виразною через її невиразну зовнішню політику і несправність внутрішньої політики. Але, на думку французького журналіста польського походження Петра Мошинського, «українці мали значно важчий старт, ніж поляки. На додаток, постійно мають на голові Росію. Однак, якщо український політичний клас швидко вийде з клопіткого періоду дозрівання, має бути добре»¹⁷. Не забуваймо, що це заява 2009 р. Наш політичний клас дуже зволікає процес власного дозрівання.

Якщо ж говорити про участь України у Східному партнерстві, остаточно прийнятому на саміті Євросоюзу в Празі у травні 2009 р., необхідно, на жаль, констатувати, що наша держава до 2014 року практично не користувалася його перевагами. Можна зробити закид і на адресу держав Євросоюзу щодо дієвості програми Східного партнерства. Однак її реалізація показує, що вони бачать потребу більшого заангажування у справі Східної Європи і Південного Кавказу.

Ініціатива Східного партнерства викликала значні дискусії у площині стосунків Євро-

союз – Росія, власне на теренах Східної Європи та Південного Кавказу, які Росія вважає сферою своїх національних (правильніше – імперських) інтересів. Дотепер одні з членів Євросоюзу вважають, що політика Східного партнерства не повинна провокувати протистояння між ним і Росією. Інші ж вважають, що стосунки з країнами, до яких адресоване Східне партнерство не варто розглядати крізь призму російських інтересів. Так чи інакше, Євросоюз намагається врівноважувати східний вимір своєї політики, по якому Росія завдала відчутного удару своїми діями щодо України.

На початку другої декади нинішнього століття виглядало так, ніби політика Євросоюзу під впливом його старих членів хитнулася у бік Росії. На думку знаного польського політолога-міжнародника Ришарда Земби, у своєму баченні міжнародного поліцентричного порядку «Росія хоче бути конче потрібним елементом глобальної рівноваги; розміщує себе найближче до Заходу, поширюючи ідею «обмеженої двополярності» зі Сполученими Штатами і трикутником Росія – США – Європейський Союз. Не оцінюючи змички тих ідей з загальною концепцією багатополісності, слід зауважити і враховувати те, що Росія бачить себе на боці європейської цивілізації і західного світу. Сказане означає, що Росія вважає, що таким чином можна буде зберегти вплив європейської цивілізації на еволюцію міжнародного порядку»¹⁸.

Політична боротьба за Україну між Заходом і Росією триває увесь час після розпаду СРСР на ґрунті того, що Україна через своє глобально-територіальне положення між Європою і Азією, людський і економічний потенціал є потенційно важливим фактором європейської і світової спільноти. Може, виглядало б не зовсім етичним сказати, що наразі йдеться про якусь другорядну буферну державу. Однак поведінка керівних політичних сил самої України ще донедавна давала усі підстави саме так поводитися з нашою державою.

На жаль, українським політикам у минулому бракувало державницької мудрості, щоб уповні використати стратегічне положення держави між Сходом і Заходом. Так виглядає, що Україна з власної ініціативи в певний момент втратила шанс, здобутий на хвилі Помаранчевої революції, яка відкривала перед державою широкі можливості як для внутрішнього розвитку, так і для здобуття належного

місця на міжнародній арені, у тому числі й у питанні європейської та євроатлантичної інтеграції. Колишній президент Віктор Янукович, який потім утік з України, певний час висловлювався за інтеграцію до Євросоюзу, однак вважав, що з НАТО Україна може лише співпрацювати, але не приєднуватися до нього. Зі свого боку, Євросоюз і НАТО, з огляду на хвійну політику України щодо інтеграції, втрачали зацікавленість до неї як до передбачуваного партнера¹⁹.

Як у такій ситуації мала б вести себе Польща стосовно України? Зрозуміло, що вона не переставала підтримувати нашу державу на міжнародній арені. Проте, поза усім Польща мусила стерегти свій власний *національний інтерес* і ретельно виконувати обов'язки члена Євросоюзу. Тому спостерігалось певне охолодження в її взаєминах з Україною, хоча Польща й не зрікалась діяти на її користь, як і подальшого поглиблення взаємних стосунків²⁰.

Вторгнення Росії в Україну: переоцінка міжнародних угод

У зв'язку з подіями в Україні та навколо неї на міжнародній арені надійшов час переглянути її стосунки з Російською Федерацією, а також позицію Євросоюзу, НАТО, США щодо нашої держави.

Влада Януковича своєю діяльністю довела до чергового вибуху *суспільного невдоволення* в Україні. Цього разу – під гаслом *Революція Гідності*. Приводом до зриву стало непідписання Януковичем у листопаді 2013 р. *Угоди про асоціацію* з Євросоюзом – цей саміт мав відбутися у Вільнюсі. Янукович з Азаровим, тодішнім українським прем'єром, як виявилось, вели подвійну гру. Перший обдурював Захід, ніби він веде Україну до Євросоюзу, а другий готував ґрунт для втягнення її до Митного союзу. Така поведінка влади збурила суспільство, що призвело до вибуху загальнодержавного конфлікту, внаслідок якого зліквідовано владу, яка діяла всупереч національним інтересам держави. А її лідери втекли до Росії²¹.

Нова державна влада, постала на хвилі суспільного зриву, докладає максимум зусиль, по-перше, щоб унезалежнити Україну від Російської Федерації, на скільки це дозволяють нинішні внутрішні і зовнішні обставини. А, по-друге, зайнялася, будемо думати, ретельно, за цим разом, пошуками належного для країни місця в європейській і світовій спіль-

ноті. Новий Президент України Петро Порошенко, обраний у червні 2014 року в першому ж турі, чого в Україні не траплялося давно, підписав у Брюсселі Угоду про асоціацію, а Верховна Рада України її ратифікувала одночасно з відповідною акцією в осідку Євросоюзу²².

Захоплення Російською Федерацією Криму і фактичний її напад на східні області України висунули перед Україною, як і перед Європою та рештою світу, нові виклики. Росія безпрецедентно порушила міжнародне право, ігноруючи фактично гарантії територіальної недоторканності України, дані їй у 1994 р. в Будапешті. За декларованої суверенності України, вона дотепер не звільнилася від Росії ні політично, ні економічно. Росія вважає Україну тереном своїх *національних інтересів* і ревниво стежить, щоб хтось інший сюди не втручався. Отже, прилучення України до будь-якої міжнародної структури поза російським впливом викликає чергову хвилю невдоволення у Кремлі²³.

Події в Україні та навколо неї змушують нинішню владу, якщо вона бажає своїй державі належного майбутнього, зайняти відповідне становище. Проте на перешкоді цьому стоять: політичний безлад у суспільстві, руїна політичного життя і народного господарства, втручання Росії у внутрішні справи і зовнішню політику України, не зовсім належна (в українському розумінні) її підтримка з боку Заходу.

Як у цій ситуації поведуться найближчі сусіди України, перш за все Польща? Протягом усього часу незалежності України добре знана підтримка нашої держави з боку Польщі в євроінтеграційних справах. Не деталізуючи мотивів Польщі, чому вона це робить, варто зазначити, що діє вона так не на шкоду своїм власним *національним інтересам*. Нинішня ситуація в українському питанні стурбувала увесь цивілізований світ. Сказане насамперед стосується суміжних держав України, у тому числі й Польщі, оскільки погрози на адресу України можуть також адресуватись східним теренам НАТО, до яких належать Польща і держави Балтії²⁴.

Образ Польщі як своєрідного *опікуна інтересів* України, чи, як повсюдно мовиться, її *адвоката* в Європі, доповнився тепер діями Росії проти України. Тому спостерігається підтримка її зусиль по усуненню загрози подальшої ескалації російської агресії, бажано-

го повернення України до Європи як з боку державної влади, так і з боку суспільних рухів Польщі. Про це красномовно свідчить, наприклад, *Заява польських інтелектуалістів*, підписана Збігневом Буяком, Софією Ромашевською, Чеславом Белецьким, Богданом Лісом, Мацеєм Зембою, Владиславом Фрасином, Яном Маліцким та іншими. В унісон з тим звучать заяви і дії перших осіб Польської держави. Зокрема, Президент Польщі, тепер уже колишній, Броніслав Коморовський на форумі ООН вимагав реформи голосування так, щоб позбавити Росію права вето дій організації у справі України у Раді Безпеки. Прем'єр Польщі Єва Копач закликає допомогти Україні в боротьбі проти російської агресії тощо²⁵.

Загальний висновок

Власне тепер остаточно вирішується доля України як суверенної держави. Знову ж таки, на це впливають два чинники – внутрішній і зовнішній. Перший домінуючий. Події під час *Помаранчевої революції*, *Революції Гідності* і після них свідчать, що *національно здоровий елемент* у суспільстві переважає. Однак не можна не рахуватися з глибокою кризою в країні – суспільно-політичною і соціально-економічною. Як нова влада спроможеться впоратися з небувалими викликами в усіх сферах життя суспільства, таким буде і його подальший розвиток. Від того залежатиме ставлення Заходу до Української держави. Зовнішній фактор може сприяти або ні у тих чи інших справах України. Але він ніколи не зробить за неї те, що вона сама повинна зробити.

¹ Dyv., napr.: Ukraine: A bibliographic guide to English-language publications, by B. Wymar. – Englewood, Colorado, U.S.A., 1990; Encyclopedia of Ukraine. Vol. V. – Toronto, 1993. – P. 344 i in.; Serhiychuk V. Ukrayinske istorychne tovarystvo v doslidzhenni formuvannya y rozvytku ukrayinskoho etnosu // Na sluzhbi Klio / Red. Mykhaylo Braychevskyy i in. – Kyiv, New York, Toronto, Paris, Lviv, 2000. – S. 516-523 i in.

² Makar Yu. Shcho zavazhaye ukrayintsyam zbuduvaty samodostatnyu derzhavu? Rozdumy naukovtsya // Zovnishni spravyy. – 2015. – # 7. – S. 10-14; # 8. – S. 10-13.

³ Там само.

⁴ Konstytutsiya i konstytutsiyni akty Ukrayiny. Istoriya i suchasnist. – Kyiv, 2004. – S. 194-195.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

⁸ Mizhnarodni vidnosyny ta zovnishnya polityka. 1980-2000 / Red. L.F. Haydukov i in. – Kyiv, 2001. – S. 338-339.

⁹ Makar J. Poparcie przez Polskę dążeń eurointegracyjnych Ukrainy // Ukrainy – Yevropa – Svit. – 2011. – # 5. – Ch. 2. S. 108.

¹⁰ Monitor Polski. – 1991. – ¹ 29. – Poz. 205.

¹¹ Monitor Polski. – 1991. – ¹ 45. – Poz. 316.

¹² Dziennik Ustaw RP. – 1993. – ¹ 15. – Poz. 573.

¹³ Wujec H. Polsko-ukraińskie stosunki w perspektywie polskiej // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – 2002. – C. 79.

¹⁴ Makar J. Poparcie przez Polskę dążeń eurointegracyjnych Ukrainy... – S. 109.

¹⁵ Ćsica O. Otwarcie na zmianę // Newsweek. Polska. – 2009. – № 8. – S. 40.

¹⁶ Makar J. Poparcie przez Polskę dążeń eurointegracyjnych Ukrainy... – S. 110.

¹⁷ Moszyński P. Déja vu // Newsweek. Polska. – 2009. – ¹ 8. S. 76.

¹⁸ Tsyt. za: Makar J. Polska a kwestia powrotu Ukrainy do Europy / Polska i Niemcy wobec przemian na Ukrainie. – Rzeszów: UR, 2015. – S. 49.

¹⁹ Там само. – S. 50.

²⁰ Там само.

²¹ Shcherbak Yu. Terytoriya demokratyi pochala skorochuvatys // Zovnishni spravyy. – 2014. – # 7. – S. 6-11.

²² Там само. – S. 50-51.

²³ Makar Yu. Shcho zavazhaye ukrayintsyam zbuduvaty samodostatnyu derzhavu? Rozdumy naukovtsya // Zovnishni spravyy. – 2015. – # 8. – S. 11-13.

²⁴ Kowal P. Taktyki i strategie państw cz³onkowskich i instytucji unijnych wobec konfliktu na Ukrainie w latach 2011-2014. Uwarunkowania oraz postulaty badawcze / Polska i Niemcy wobec przemian na Ukrainie. – Rzeszów: UR. – 2015. – S. 54-69.

²⁵ Makar J. Polska a kwestia powrotu Ukrainy do Europy // Там само. – C. 52.

УДК 94(477.2):321.7

© Agata Włodarska-Frykowska

(Łódź)

ROSYJSKA MNIEJSZOŚĆ NARODOWA W PROCESIE KONSOLIDACJI DEMOKRACJI W ESTONII

Celem artykułu jest przedstawienie procesu konsolidacji demokracji w Estonii z uwzględnieniem czynnika jakim rosyjska mniejszość narodowa, która stanowi 25% mieszkańców kraju. Okres przynależności do Związku Radzieckiego był bezpośrednią konsekwencją migracji Rosjan na ziemie estońskie, czego skutkiem jest dzisiejsza struktura etniczna kraju. Na początku swojej demokratycznej drogi, estońscy Rosjanie, z uwagi na brak obywatelstwa estońskiego, zostali wykluczeni z życia politycznego kraju, dopiero w roku 1995r. uzyskali prawo do czynnego uczestnictwa w wyborach samorządowych na podstawie prawa stałej rezydencji. Budowanie i konsolidowanie instytucji demokratycznych w państwie, w którym określone grupy społeczne zamieszkujące na stałe na terytorium kraju zostały pozbawione praw politycznych było olbrzymim wyzwaniem dla estońskich elit politycznych. Ustrój, który powstawał w Estonii na początku lat 90 XX w. określony został mianem demokracji etnicznej. W artykule wskazane zostały nadrzędne kwestie z konsolidacją demokracji estońskiej,